

Business as Mission - rättvisa och mänsklig värdighet

Mats Tunehag

Arbetslöshet gör människor sårbara och utsatta för människohandlare. Det är också ett faktum att vi inte kan börja tala om upprättelse för offren för människohandel om vi inte kan erbjuda dem jobb med värdighet. För att förebyggandet och upprättelsen ska räcka till måste det alltså innefatta att skapa jobb. Det innebär att företagsmänniskor måste medverka i nätverken mot människohandel. I detta SEA Paper utforskar Mats Tunehag hur kristnas entreprenörskap kan medföra sociala reformer, stå som modell för rättvisa och jämlikhet och minska fattigdomen. Mitt i all komplicerad historisk, etnisk, klimatrelaterad, ekonomisk och social dynamik i olika samhällen, utgör en bibliskt utformad företagsamhet en möjlighet att tjäna Gud och det gemensamma bästa, menar Tunehag. Han skriver här om hur historiska och aktuella berättelser betonar hur viktigt det är med inslag av företagsamhet när vi som kristna omvärderar och omformar samhället.

Det var en varm och fuktig dag i juni 2012. Nästan för varm för en svensk, kan man nog säga. Men den historia jag fick höra var uppfriskande så det räckte. Jag lyssnade på borgmästaren i en liten muslimsk by. Vi satt utanför hans hem, drack te och knaprade på frukt, nötter och sötsaker. Han var både ivrig och samlad. Som from muslim hade han kommit att uppskatta kristna företagare på ett sätt som gjorde honom själv överraskad. Det finns en lång och ibland våldsam historia av svår misstro och spänningar mellan muslimer och kristna i Indonesien.

Byn hade förut varit ganska fattig. Råttorna åt upp 40 procent av skörden varje år, och de spred även sjukdomar. Det fanns ingen som helst samarbetsvilja för att börja med konstbevattnings. Företagaranda saknades också, och ingen verkade ens tänka tanken att be för en förändring.

Men sedan kom några av mina goda vänner

och kollegor och besökte borgmästaren och hans by. De var kristna affärsmänniskor, som ville hjälpa till och som ville överbrygga en religiös klyfta. Först tackade borgmästaren nej. Varför kom det affärsfolk istället för välgörenhetsarbetare eller myndighetspersoner? Och så var de ju kristna också, inte muslimer. Men det var en kristen affärskvinna som föreslog att de väl kunde få be i alla fall. Hon sade att böner kan göra skillnad – ja, Gud kan göra skillnad. Det accepterades. Något hände och det blev en vändpunkt. Borgmästaren bjöd dem att komma tillbaka, och det gjorde de.

Borgmästaren såg att jag svettades rejält, och han var vänlig nog att sätta på en fläkt och rikta den mot mig. Men han ville inte sluta berätta om förändringen. De kristna affärsmänniskorna och deras team gjorde undersökningar och kom fram till hur man skulle kunna döda råttorna på ett mil-

jövänligt sätt. De tog också reda på hur man kunde öka jordbruksproduktionen och starta vinstgivande företag. De hittade en uggla som heter *Tyto alba* (tornuggla) som äter råttor men är väldigt svår att föda upp. En del menade att det var omöjligt. Men de bad och undersökte, och det fungerade. Jag kunde se fågelhus överallt bland fälten. Skördeförlusterna har minskat från 40 till 2 procent om året. Tack vare nya brunnar och konstbevattning har den årliga risproduktionen fördubblats.

Jag frågade borgmästaren varför de inte hade grävt brunnar och utvecklat konstbevattning redan innan affärsmänniskorna kom. Han sade att de kristna hade ändrat på deras sätt att tänka när det gällde arbete och att arbeta tillsammans, och att de framför allt hade lärt dem vikten av bön, att alltid börja med bön. ”Nu är vi öppna för förändring, och vi går till handling, men vi börjar alltid med bön”, sade borgmästaren.

Mina indonesiska affärsvänner har dragit igång kurser i företagande i byn – utifrån bibliska principer. De har också hjälpt folket att starta små tillverkningsföretag, hjälpt till med marknadsföring och försäljning och med den lokala infrastrukturen. Den lilla byn med sina 2 320 invånare har nu blivit en förebild i Indonesien. Landets TV har framställt den som en modell för hur man bygger broar mellan muslimer och kristna och hur man utvecklar företag som kan förändra. Byn är nu ett nationellt lärocentrum för konsten att föda upp råttätande ugglor.

Jag fick höra åtskilliga vittnesbörd om hur konkreta böner hade lett till konkreta svar. Det kunde gälla regn, en asfalterad väg, ett jobb, en motorcykel och så vidare. När vi lämnade byn var jag uppmuntrad och kände mig riktigt privilegierad. Jag hade bevittnat avsevärda tecken på ekonomisk, social, miljömässig och andlig förändring. Och det som hade bidragit var bön, kristna företagare och ugglor. Det är sådant man kan säga att Business as Mission står för.

BUSINESS AS MISSION

Upptäckte Christofer Columbus Amerika? Nej, i själva verket inte. Vikingarna var där många århundraden tidigare. Så man kan säga att Columbus återupptäckte Amerika. På samma sätt är inte Business as Mission en nyupptäckt, utan en återupptäckt av bibliska sanningar och handlingar. I ett avseende är det som reformationen och dess stridsrop *ad fontes* – tillbaka till källorna.

Business as Mission, BAM, eller ”företagsamhet som mission”, är en term som ofta används idag. Termen är ny, men konceptet bakom är inte något nytt. Under reformationen betona-

des gamla sanningar, och dåtidens förmodade sanningar fick se sig utmanade. Det är det som den globala BAM-rörelsen gör idag. Vi gör återbesök i skriften, ifrågasätter jargong och traditioner och bedömer situationen i världen. Vi ser också tillbaka på historien och lyfter fram berättelser som ingen fått höra, om kristna som förvandlade samhället på ett avgörande sätt genom sin företagsamhet. Här är ett exempel från Norge:

Hans Nielsen Hauge föddes i slutet av 1700-talet i en fattig och underutvecklad jordbruksbygd i Norge. Det fanns ingen demokrati, och begränsad religionsfrihet. När Hauge var 25 år fick han möta Gud. Hagues livsmotto blev ”Älska Gud och medmänniskorna”. Han började göra omfattande resor genom Norge och utförde vad vi i nutida ordalag skulle kalla kyrkoplantering och Business as Mission.

Han startade 30 företag i form av bl.a. fiske, tegelbruk, spinnerier, salt- och mineralgruvor, pappersbruk och tryckerier. Han var företagare

”Vi ser också tillbaka på historien och lyfter fram berättelser som ingen fått höra, om kristna som förvandlade samhället på ett avgörande sätt genom sin företagsamhet.”

och katalysator. Många andra blev inspirerade att läsa Bibeln, träffa andra troende i bön och gemenskap, och olika företag startades och utvecklades.

Även sekulära historiker brukar erkänna arvet från Hauge och hans roll i att utveckla det moderna Norge. Ibland kallas han ”den norska demokratis fader”. Han underlättade jämställdhet mellan män och kvinnor, och hans arbete ledde till ett andligt uppvaknande och en företagsamhetsrörelse. Hauges arv är därför både andlig, ekonomisk och social förvandling. Hans liv och verk påvisar några av målen, principerna och följderna av BAM.

TRE BIBLISKA BEFALLNINGAR

Många evangelikaler betonar ofta missionsbefallningen, men utelämnar något viktigt, nämligen att den bara är en av tre befallningar vi har. Den första Gud gav oss är skapelsebefallningen, 1 Mos 1–3: att vi ska vara kreativa och skapa goda ting, åt oss själva och andra, och vara goda förvaltare av allt som anförtros oss, även på det fysiska området. Det innefattar naturligtvis också att vara kreativa i företagsamhet – att skapa välstånd och rikedom. Detta skapande är en gudagiven talang: ”tänk på att det är Herren, din Gud, som ger dig kraft att skaffa rikedom ...” (5 Mos 8:18) Som kristna är vi ofta inriktade på att förde- la rikedom, men det finns ingen rikedom att *fördela* om den inte har *skapats*.

Den andra befallningen är det största budet, som innebär att älska sin nästa. I den första och andra befallningen finns en grund för vad moderna ekonomer kallar företagsansvar, eller Corporate Social Responsibility (CSR). Det handlar om att skapa rikedom och åstadkomma produkter och tjänster på ett sådant sätt att man tar hänsyn till ”sin nästa”. Företagsansvar innebär att det är viktigt att tjäna flera olika grupper genom företagsamheten: inte bara ett företags ägare, utan även personal, leverantörer, kunder, samhället och den fysiska miljön. Företagsansvar har tre huvud-

punkter; man ser till vilken påverkan företag har ekonomiskt, socialt och miljömässigt för de olika inblandade parterna.

Även BAM erkänner betydelsen av dessa tre huvudpunkter, då de bygger på de två gudagivna befallningarna att vi ska vara skapande förvaltare och tjäna människor. Men BAM går längre än så, vidare till ”Företagsansvar Plus”, där vi också har med den tredje befallningen – *missionsbefallningen*. Vi ska ära Gud och göra Kristus känd bland alla folk. Det är den fjärde aspekten. När vi har med missionsbefallningen i våra affärsområden, utvecklar vi ett globalt och missionsrelaterat perspektiv. BAM är Företagsansvar Plus, där plus-tecknet också kan ses som ett kors – man ställer alltihop under Kristi herravälde.

Vi behöver återupptäcka våra tre bibliska befallningar och se närmare på vad de medför för kyrka, affärsverksamhet och vår globala mission. Men självklart finns det även många andra frågor och aspekter. Under denna återupptäcktsprocess, som så väl behövs, måste vi fråga oss:

- Varför verkar vi värdesätta kallelsen till präst, pastor eller missionär högre än kallelsen att vara entreprenör eller bokföringschef?
- Varför brukar vi se det som att det är ideella krafter som minskar fattigdomen, när vinstgivande företag är en naturlig och biblisk mekanism för att skapa välstånd?
- Varför värdesätter vi ofta fördelning av välstånd och förbiser skapandet av det?
- Varför brukar vi begränsa kristna företagsmänniskors bidrag till att donera pengar till kyrkliga program?
- Varför nöjer vi oss ofta med att göra affärer på ett bra sätt – företagsansvarets tre huvudpunkter – och glömmer den fjärde punkten: att ära Gud och göra Kristus känd bland alla folk när vi gör affärer?
- Varför finns det så få teologiska utbildningar och bibelskolor som ger kurser i arbetets och företagsamhetens teologi?

GÅR DET ATT KOMBINERA GUD OCH AFFÄRSVERKSAMHET?

Om företagande bara handlade om att maximera vinsten, så skulle det vara acceptabelt att hålla på med människohandel – det är ju inte särskilt riskfyllt (det är få människohandlare som åker fast och blir dömda) och det ger en relativt hög vinstmarginal. Och om företagsamhetens enda syfte var att skapa jobb, så skulle man kunna berömma maffian för de arbetstillfällen de skapar!

Företag ska tjäna olika grupper genom sina produkter och tjänster, sina kontakter och sitt uppförande: anställda, ägare, leverantörer, kunder, familjer, samhället

”Företag ska sträva mot att ha en positiv inverkan på enskilda personer och samhällen, inte bara ekonomiskt utan även socialt och miljömässigt.”

företagsvärderingar bidrar också till att bygga upp sunda samhällen.

Företag måste gå med vinst för att överleva, men de ska också se längre än så. Förre påven Johannes Paulus II har skrivit: ”Syftet med ett affärsföretag är inte bara att göra en vinst, utan det ligger i själva företagets existens som en samling personer som på olika sätt strävar efter att tillgodose sina grundläggande behov, och som bildar en viss grupp som står i *hela samhällets* tjänst.”

Även en så kallad kapitalist som David Rockefeller förstod detta:

”Den gamla uppfattningen att ägaren till ett företag hade rätt att använda sin egendom som

han ville för att maximera vinsten, har utvecklats till en tro på att ägande medför vissa bindande samhällsskyldigheter. Dagens företagsledare fungerar som förvaltare inte bara för ägarna, utan även för arbetarna och faktiskt för hela vårt samhälle.”

Johannes Paulus II säger att kyrkan ”erkänner den grundläggande och positiva roll som spelas av företag, marknad och privat ägande, med påföljande ansvar för produktionsmedlen, samt människans fria kreativitet i den ekonomiska sektorn”. Men han tillägger också att det måste finnas en stark juridisk ram, som i grunden är etisk och religiös.

Men kan etiskt drivna företag överleva på dagens tuffa globala marknad? Kan ett företag ha kristna värderingar och samtidigt vara vinstgivande? Svaret är ja, och här kommer ett exempel på det.

R.W. Beckett Corporation grundades 1937 och är numera ett familjeföretag i tredje generationen, som ”strävar efter att tillämpa en bibliskt baserad filosofi genom alla faser i sin verksamhet”. Dess mission lyder: Genom Guds nåd kommer vi att växa, obevekligt förbättras och passionerat tjäna våra kunder och kollegor.

Här är några av de värden som firman leds av:

- Vår avsikt är att vara ett Kristuscentrerat företag.
- Vi uppför oss med värdighet och följer de högsta etiska och moraliska standarderna.
- Vi vill vara kända för att vara hederliga, pålitliga och trovärdiga, och alltid villiga att gå ett extra steg för något vi tror på.
- Vinst är viktigt och nödvändigt, men får aldrig gå före ett gott och långsiktigt omdöme i företaget.
- Vi vet att konjunkturcykler förekommer, men prioriterar högt att ha en stabil personalstyrka.
- Vi vill vara goda ”samhällsmedborgare”, som är aktiva i att tjäna andra och hjälper till att

tillgodose människors behov i vårt samhälle och där bortom.

- Vi inser att företaget inte slutar med oss själva, utan att vi ingår i Guds större syften. Som sådana är vi kallade att verka ”för Honom”, att se vårt företag som ett förtroende och vara kloka och kunniga förvaltare av det Han har anförtrott oss.

Kan alltså ett företag ha kristna värderingar och samtidigt vara vinstgivande? Javisst! Beckett har varit igång i 75 år.

EN KAPITALISM SOM BEHAGAR GUD

En del av oss växte upp under kalla kriget, och i Sverige beskrevs ofta skillnaden mellan blocken som att det var två ekonomiska system. Men skillnaden handlade egentligen mer om mänskliga rättigheter och friheter, och därmed om mänsklig värdighet. Den centralstyrda planekonomin i kommunistländerna var katastrofal för människor, samhällen och miljö. Men innebär det att kapitalism är svaret? Påven Johannes Paulus II tar upp den frågan:

”Kan man kanske påstå, nu efter kommunismens fall, att kapitalismen är det segrande samhällssystemet och att kapitalismen bör vara målet för de länder som nu försöker återuppbygga sina ekonomier och samhällen? Är det den modellen man ska föreslå de länder i tredje världen som söker vägen mot riktiga ekonomiska och civila framsteg?”

Svaret är uppenbarligen komplicerat. Om vi med ”kapitalism” menar ett ekonomiskt system som erkänner den grundläggande och positiva rollen för företagande, marknad, privat ägande och det påföljande ansvaret för produktionsmedlen, och människans kreativitet i den ekonomiska sektorn, så är svaret helt klart jakande. Även om det kanske är mer lämpligt att tala om en ”företagsekonomi”, ”marknadsekonomi” eller helt enkelt ”fri ekonomi”.

Men om man med ”kapitalism” däremot me-

nar ett system där friheten i den ekonomiska sektorn inte omges av starka juridiska ramar som ställer ekonomin i den övergripande mänskliga frihetens tjänst, och som ser den som en särskild aspekt av denna frihet, vars kärna är etisk och religiös, så är svaret helt klart negativt.¹

ATT GUDAKTIGT SKAPA RIKEDOM

Politiska processer och lagstiftning avgör ofta ramen för ekonomiska relationer och företagsutveckling. Vi kan förstås vara oense med en del politiker och deras principer, men det är ändå värt att notera att Storbritanniens tidigare premiärminister Margaret Thatcher tog upp den här sortens frågor i ett tal till kyrkomötet i Skotska kyrkan den 21 maj 1988. Här är några utdrag:

”Gamla Testamentet lägger fram i Andra Moseboken de tio budorden som gavs till Mose, i Tredje Moseboken påbudet att älska vår nästa som oss själva, och i största allmänhet vikten av att följa strikta lagar. Nya Testamentet är en redogörelse för inkarnationen, Kristi undervisning och upprättandet av Guds rike. Där ligger åter igen tonvikten på att vi ska älska vår nästa som oss själva och ”göra vad man vill att andra ska göra”.

Jag tror på att om vi tar dessa huvudinslag från Gamla och Nya Testamentet tillsammans, så får vi en världsbild, en lämplig inställning till arbete, och principer som formar det ekonomiska och sociala livet. ”Den som inte vill arbeta får inte heller äta”, skrev Paulus i Andra Thessalonikerbrevet. Och det är faktiskt så att överflöd istället för fattigdom har en legitimitet som härrör från själva skapelsens natur.

Icke desto mindre finns det tionde budet, ”Du skall inte ha begär”, som klarlägger att man kan bli självisk av att tjäna pengar och äga saker. Men det är inte skapandet av rikedom som är fel, utan kärlek till pengar för pengarnas egen skull. Den andliga dimensionen kommer in när man bestämmer vad man gör med sin rikedom. Hur ska vi kunna svara på de många ropen på hjälp, eller

investera för framtiden, eller stödja de underbara konstnärer och hantverkare som också ärar Gud med sitt verk, om vi inte först har jobbat hårt och använt våra talanger för att skapa den nödvändiga rikedomerna?”

EN AFFÄRSKVINNA FRÅN MELLANÖSTERN SOM FÖREBILD

Johannes Paulus II och Margaret Thatcher gjorde vissa värdefulla observationer, men konceptet Business as Mission och utövandet av det är mycket äldre än så. Bibeln beskriver en affärskvinna som ett gudaktigt exempel på hur vi tjänar andra och tillgodoser olika behov. Vi ska kort titta på några verser i Ordspråksboken, kapitel 31, och överföra dem till modernt affärsspråk:

<i>Ordspråksboken 31</i>	<i>Vad betyder det?</i>
v16 Hon ser ut en åker och köper den,	Hon gör en marknadsbedömning och investerar.
v16 planterar en vingård för det hon själv har tjänat.	Hon gör en vinst och återinvesterar.
v18 Kan hon märka att affärerna går bra får hennes lampa brinna hela natten.	Hon sköter bokföringen och hanterar kassaflödet.
v24 Rockar av linne syr hon och säljer,	Hon sysslar med tillverkning och detaljhandel.
v24 handlaren förser hon med bälten.	Hon har startat en leveranskedja.
v20 Mot de svaga räcker hon ut handen, hon öppnar sin famn för de fattiga.	Hon använder en del av vinsten till välgörenhetsarbete.
v15 [Hon] sätter frammat åt familjen	Hon är familjeförsörjare.
v15 Och ger pigorna deras portioner.	Hon ger arbetstillfällen.
v31 Överlämna åt henne hennes mödas lön, må hon prisas i portarna för sina verk.	Hennes arbete med företagande bör erkännas och är helt klart berömvärt.

ÄLGJAKT OCH BUSINESS AS MISSION

Sverige har 9 miljoner invånare. Varje år går ungefär 300 000 svenskar på jakt och skjuter 100 000 älgar. Älgjägarna måste veta hur en älg ser ut. Om de inte vet det, vill man säkerligen inte vara i närheten under jaktsäsongen. Som jägare är din framgång beroende av att du känner till ditt mål. Man kan bara lyckas, eller misslyckas, när man jämför med ett mål, ett definierat syfte och en särskild målsättning.

Samma sak gäller för Business as Mission, BAM. Vi kan bara avgöra framgång eller misslyckande utifrån vårt syfte. Så vad är syftet med BAM? Ett nyckelord är förvandling.

FRÅN LYCKAD FÖRSAMLINGSPLANTERING TILL FOLKMORD

Det finns ett land som på bara 100 år gick från ”onått” till ”förkyrkligt”, ett tillstånd där ca 90 procent av befolkningen gick i kyrkan och var medlemmar. Det är den bästa framgångssagan i hela den kristna missionens historia – om kriterierna för framgång är kyrkoplantering och kyrkotillväxt.

På bara något över 100 dagar blev sedan nästan en miljon medborgare, tillika kyrkomedlemmar, dödade – av andra medborgare och kyrkomedlemmar – i ett brutalt folkmord på våren 1994. Landet var Rwanda. Det hade fått uppleva en oerhört lyckad evangelisation och kyrkoplantering, men evangeliet hade i mycket liten grad trängt igenom de etniska relationerna. I Rwanda fanns det folk i kyrkorna, men ingen kyrka i folket.

Hur vi definierar vår mission får både kort- och långsiktiga följder. Det är inte fel med kyrkoplantering och kyrkotillväxt, men det räcker uppenbarligen inte som kriterium för framgång.

När vi tittar på Afrika söder om Sahara idag, så finns där några av de mest kristna länderna i världen (sett till procentandel kristna), men även några av världens fattigaste länder, och några av

de mest korrupta. Vad är det som är fel i den bilden? Är detta framgång? Stämmer det överens med vår mission som kristna? Är det vad Gud vill ha?

Vår mission och våra framgångskriterier måste innefatta förvandling. Vi vill att människor och samhällen ska förvandlas – i sin helhet. Den globala Business as Mission (BAM)-rörelsen siktar på att förvandla liv världen över genom etisk företagsamhet med integritet. Det låter stort, men vad betyder det?

Förvandla: Det handlar om en positiv och bestående förändring. Och det tar tid: vi behöver ett perspektiv som täcker flera generationer. BAM är en avsiktlig metod för tro i arbetet, i alla relationer i och genom affärsverksamhet. BAM handlar om att utöva affärsverksamhet utifrån etiska principer. Det handlar om att följa Jesus på marknaden så att människor och samhällen kan förvandlas.

Vi behöver också prioritera små och medelstora företag. De är starka *förvandlande* krafter – inte bara ekonomiskt. De är på många sätt ryggraden i utvecklade ekonomier. Små och medelstora företag saknas ofta i hög grad i fattiga länder och områden.

Liv: Vi är alla människor med fysiska, sociala, andliga, känslomässiga, ekonomiska och andra slags behov, verksamma i ett visst politiskt och kulturellt sammanhang. Så förvandlingen måste vara heltäckande, för både människor och samhällen. Det är också det som ordet ”integritet” betyder: något helt och fullständigt. Vår mission är och måste vara mer än evangelisation och kyrkoplantering – vi vill inte skapa ytterligare ett Rwanda!

Världen över: BAM-rörelsen kan aldrig vara sann mot Gud och vår mission om vi begränsar oss till ett lokalt synfält. Vi måste vara en del av Guds centrifugalkraft, och sträcka oss ut till och bortom våra närmaste komfortzoner. Till alla folk och länder.

BAM OCH UTMANINGEN SOM LIGGER FRAMFÖR OSS

Ett fokusområde för den globala BAM-rörelsen är arabvärlden och Asien. Varför? Jo, för att det finns många behov koncentrerade till de områdena.

a) Namnet Jesus hörs sällan i den muslimska, hinduiska och buddhistiska världen.

b) Här finns upp till 80 procent av världens fattigaste.

c) Arbetslösheten och undersysselsättningen i många av dessa länder ligger mellan 30 och 80 procent.

d) Länderna har även den snabbaste befolkningsökningen, med hundratals miljoner ungdomar som kommer ut på arbetsmarknaden och letar jobb.

e) Dessa områden är ofta högriskområden för människohandel och prostitution. Arbetslöshet gör människor sårbara.

Vi kan ta en närmare titt på ett par av de här punkterna: arbetslöshet och människohandel.

1,8 MILJARDER JOBB BEHÖVS

Enligt Jim Clifton, VD för Gallup, saknas det globalt 1,8 miljarder formella arbetstillfällen.² Det är nästan en fjärdedel av världens befolkning.

Många människor lever och arbetar i den osäkra, informella jobbsektorn, som ofta är fylld med sysselsättningar man gör för att överleva, i form av ren försörjningsverksamhet. De flesta hoppas på att få ett formellt jobb, men många har litet eller inget hopp om att hitta något. Och problemet ökar.

50 miljoner nya jobb behöver skapas bara i arabvärlden till år 2020, och det finns inga tecken på att så blir fallet. Enligt tidningen *The Economist* ligger arbetslösheten på 24 procent i Egypten, 27 procent i Jordanien, 30 procent i Tunisien, 39 procent i Saudiarabien och 46 procent i Gaza.³

44 miljoner människor i den så kallade rika världen är arbetslösa och ytterligare 11 miljoner

är undersysselsatta. De mänskliga kostnaderna är enorma, eftersom arbetslöshet medför mer depression, skilsmässor, missbruk m.m.

Ungdomarna är oproportionerligt utsatta, både i rika och fattiga länder. I till exempel Spanien är 46 procent av ungdomarna under 25 års ålder utan arbete. I Sydafrika är det över 50 procent.

Utmaningen är väldig och global. Vad måste man göra?

Bidrag ger ingen värdighet – det gör jobb. Som exempel på det kan jag nämna en f.d. soldat som jag mötte i Kambodja i maj 2012. En landmina hade tagit hans arm och dödat hans vän, och han hade förlorat alla sina släktingar i kriget. Han berättade: ”Efter kriget blev kyrkan min familj, och jag fick ett jobb som gav mig värdighet.” Jag rekommenderar varmt Johannes Paulus II:s encyklika om arbete och mänsklig värdighet.⁴

Bistånd kan lindra problemen tillfälligt, men det kan inte skapa 1,8 miljarder nya jobb. Vi vet till exempel att biståndet inte har lyft upp Afrika ur fattigdomen, som den internationella ekonomen Dambisa Moyo tydligt har visat i sin bok *Dead Aid*.

Mikrolånprogram kan hjälpa, men de har en tendens att bygga upp den informella ekonomin, och därmed finns en risk att människor och länder cementeras i fattigdom. Enligt undersökningar från Världsbanken skapas mer än 80 procent av jobben i Afrika av små och medelstora företag, men ändå försummas de företagen av traditionella biståndsorgan.

Jim Clifton skriver: ”Kraven på ledarskap har förändrats. Ledarskap på högsta nivå kräver att man behärskar en ny uppgift: att skapa jobb.”

Men, som vi inte kan nog betona i den globala Business as Mission-rörelsen: Vi vill inte bara ha en massa jobb vilka som helst. Maffian skapar också jobb. Människohandlarna sätter folk i arbete i sexindustrin. Nej, vi vill skapa jobb med värdighet som tillför värde i tillvaron, och som medför en god och heltäckande förvandling för folk och samhällen.

För detta behövs förnyare, entreprenörer och

mentorer. En studie som nämns i *The Economist* (10 sep 2011) ”visar att alla nya nettojobb i den privata sektorn i

Amerika mellan 1980 och 2005 skapades av företag som var yngre än fem år”.

Som det uttrycks i Business as Missions manifest, från Lauseanne-dokumentet om BAM 2004:

”Människohandel, den moderna tidens slaveri, är den näst största organiserade formen av brottslighet i världen.”

”Vi kallar den världsvida kyrkan att identifiera, bekräfta, be för, förorda och skicka ut affärs-människor och entreprenörer att utöva sina gåvor och sin kallelse som företagare i världen – bland alla folk och till jordens yttersta gräns.

Vi kallar affärs-människor globalt att ta emot denna bekräftelse och fundera över hur deras gåvor och erfarenheter kan användas för att tillgodose världens mest angelägna andliga och fysiska behov genom Business as Mission.”

MÄNNISKOHANDEL

Man kan observera två saker om stor organiserad brottslighet. För det första är den stor. För det andra är den organiserad.

Människohandel, den moderna tidens slaveri, är den näst största organiserade formen av brottslighet i världen. Den omsätter många miljarder dollar och innefattar mycket sofistikerad verksamhet över nationsgränserna. Enligt vissa uppskattningar har ungefär 27 miljoner människor blivit lurade, transporterade och satta i slavliknande arbete där de hålls kvar mot sin vilja. Det händer över hela världen. Det handlar om stora affärer. Det är organiserat. Människohandeln inbegriper alla slags yrken och förmågor och de är i hög grad sammankopplade. Man kan tänka på det som ett multinationellt företag med alla nivåer, från fastighetsskötare till högt uppsatta direktörer.

Tyvär kan initiativen mot människohandeln

stämplas som små och oorganiserade i jämförelse. För att ta upp frågan och bekämpa människohandel på ett sätt som räcker till, måste vi bygga upp en kritisk massa (bli stora) och bygga strategiska allianser (bli organiserade).

Jag ser två större utmaningar för initiativ mot människohandel. Ett problem är att det är huvudsakligen två kategorier av människor och grupper som är inblandade i de initiativen: dels lagstiftare, politiker och myndigheter, dels fristående, ideella och volontärbaserade organisationer. Dessa människor och grupper är bra och behövs. Det är inte de som är problemet. Problemet är de som *inte* är inblandade eller ens inbjudna att bekämpa denna ondska.

Vi vet att arbetslöshet gör människor sårbara och utsatta för människohandlare. Det är också ett faktum att vi inte kan börja tala om upprättelse för offren för människohandel om vi inte kan erbjuda dem jobb med värdighet. För att förebyggandet och upprättelsen ska räcka till måste det alltså innefatta att skapa jobb. Det innebär att företagsmänniskor måste medverka i nätverken mot människohandel när vi försöker göra dessa stora och organiserade.

Det andra problemet är svaga förbindelser. Löst sammankopplade åtgärder mot människohandel på lokal och nationell nivå räcker inte för att hantera stor och organiserad brottslighet, inleda förebyggande åtgärder och planera och verkställa räddning och upprättelse för offren för de kriminella gängen.

Kort sagt behöver vi få fler yrken och förmågor inblandade, och vi måste bygga upp internationella strategier. Är det en omöjlig dröm? Nej då!

Låt mig kort få nämna två betydande initiativ, ett regionalt och ett globalt.

European Freedom Network, EFN, underlättar informationsutbyte, samordning och samarbete mellan över hundra partners i fler än 30 länder. De arbetar tillsammans för att förhindra människohandel och tillhandahålla upprättelse- och rehabiliteringsprocesser för människohandelns of-

fer. EFN är ett viktigt steg i rätt riktning för att bygga upp en kritisk massa och organisera sig över gränserna.⁵

Business as Missions globala tankesmedja har en arbetsgrupp som sysslar med de här frågorna, och som systematiskt bjuder in folk från affärsvärlden till att vara med i lösningen.⁶

TÄNK LÄNGRE ÄN MIKRO⁷

Varför är Bangladesh fattigt och Taiwan rikt? Det är förstuds en provocerande fråga, men den är avsedd att hjälpa oss reda ut viktiga saker: hur och var kan vi mest effektivt tillämpa resurser för Guds rikes utbredande genom företagande?

Definitionen på små och medelstora företag varierar, men de flesta kan godta att ett företag med måttliga vinstkrav, med kanske 20 till 250 anställda, är en rimlig beskrivning. Så är också fallet här.

Det är ett faktum att små och medelstora företag är ryggraden i ekonomiskt sunda länder, vare sig de kallas ”industriländer” eller ”utvecklingsländer”. Det är ställt bortom allt tvivel, och gäller var som helst i världen, i ett långt historiskt perspektiv, att länder med många och livfulla små och medelstora företag upplever ett antal positiva socioekonomiska förändringar. Utöver det relativt stora antalet jobb som skapas, bidrar också små och medelstora företag till att stora delar av ekonomin kommer in i den formella sektorn. Det i sin tur bidrar till att skapa och odla en nödvändig skattebas som ger upphov till andra socialt önskvärda resultat, till exempel sjukhus, skolor, vägar och annan infrastruktur.

Det finns i allmänhet ett önskvärt samband mellan en stabil bas av skattebetalare och utvecklingen av deltagande (”demokratiska”) institutioner som sysslar med rättvisa och gott styre. Omvänt är det så att alla de stater som misslyckas eller är på väg mot misslyckande (ekonomiskt, socialt, politiskt) uppvisar otvivelaktiga tecken på att deras små och medelstora företag är föremål för angrepp eller saknas i hög grad.

Små och medelstora företag verkar också lyckas bättre även i tider av ekonomisk kris, som *The Economist* också rapporterar:⁸

”Samtidigt som det är domedagsstämning och dystra tongångar i Europas största koncerner, är många små och medelstora företag försiktigt optimistiska. Den största paraplyorganisationen för

”När de stora företagen förlägger jobben till andra länder för att spara in på kostnaderna, blir de mindre företagen allt viktigare som inhemska arbetsgivare.”

de små och medelstora företagen i Tyskland, fler än 4 miljoner, förutsäger att dess medlemmars försäljning kommer att minska med bara 2 procent i år. Landets beryktade Mittelstand kommer därför att överträffa ekonomin som helhet, som regeringen förväntar sig krymper med 6 procent. Och i en undersökning från förra månaden av 804 franska små och medelstora företag, påträffades att något över hälften av dem förväntade sig oförändrade eller ökade inkomster 2009.

Europas små och medelstora företag, som definieras som firmor med färre än 250 anställda, sysselsätter tillsammans 88 miljoner personer och står för två tredje delar av arbetstillfällena i den privata sektorn. När de stora företagen förlägger jobben till andra länder för att spara in på kostnaderna, blir de mindre företagen allt viktigare som inhemska arbetsgivare. Och även om de flesta små och medelstora företag är blygsamma familjeverksamheter, med liten kapacitet eller vilja att växa, så finns det bland dem också snabbt växande och nyskapande rörelser som om de får det rätta stödet kan bli morgondagens mästare.”

Dessa perspektiv ska ställas mot den genomträngande, allt populärare och ofta orubbliga arbetsinsatsen för att främja mikroföretag, både genom ideella organisationer och rentav kommer-

siella intressen. Kommer mikroföretagsamhet verkligen att hjälpa fattiga nationer på lång sikt? Hur kommer det sig att Bangladesh (berömt som ett land av mikroföretag) fortfarande är inbördes fattigt och Taiwan (ett land av små och medelstora företag) är rikt? Hur kan ett mer medvetet fokus på små och medelstora företag i länder som det förstnämnda göra en mer effektiv verkan?

Professor Milford Bateman har skrivit i *The Financial Times* om faran med att se mikroföretag som en långsiktig helhetsstrategi:⁹

”När lokala besparingar förmedlas genom mikrofinansinstitutioner, är det enkelt uttryckt mer sannolikt att det landet eller den regionen eller det området kommer att ligga efter, i fortsatt fattigdom och underutvecklingen. Det är ”mikroekonomins jämnhårda lag”. Att fokusera på isolerade fall av framgång för mikroföretag bidrar kort sagt inte till den ekonomiska utvecklingen. Skälet till stödet för mikrofinans är överväldigande politiskt ideologiskt – det ekonomiska sunda förnuftet finns helt enkelt inte med.”

Professor Bateman jämför Bangladesh med andra relativt rika länder, även de i Asien:

”Länderna i Östasien lyckades utveckla sig briljant genom att satsa mycket, om inte rentav det mesta, av sina besparingar i seriösa tillväxtinriktade hållbara affärsprojekt. Det är därför många östasiatiska länder, som inledde med liknande BNP-nivåer som Bangladesh på 1970-talet, massivt har rusat ifrån Bangladesh sedan dess i fråga om tillväxt och utveckling. Economics 101 visar på ett avgörande sätt att besparingar är viktiga för utvecklingen, men bara om de förvaltas i tillväxt- och produktivitetshöjande projekt. Om allt går till rikshor, kiosker, 30 hönsfarmar, hantverkare och så vidare, så kommer det landet helt enkelt inte att kunna utvecklas eller ordentligt minska sin fattigdom.”

Dr Peter Heslam vid universitetet i Cambridge

har ytterligare kommentarer i frågan:

”En del undrar kanske om det finns stöd för entreprenörskapet i Bibeln. Men om entreprenörskap handlar om förnyelse, omdöme och risktagande, så uppvisar arketypiska gestalter som Abraham, Jakob och David – med alla sina fel och brister – starka entreprenördrag. Den allra främsta modellen för entreprenörskap framkommer emellertid redan i skriftens början, där ridån går upp över en Gud som flödar över av innovation, klokt omdöme och vilja att ta risker – i synnerhet risken att skapa människor och bjuda in dem att vara med i hans startprojekt, som förvaltare av jorden.”

Med dessa skäl som grund kallar vi kyrkan och den globala BAM-rörelsen att lägga större vikt vid att odla och aktivera entreprenörer och de små och medelstora företag som de har gjorts till förvaltare av.

BUSINESS AS MISSION ÄR STÖRRE ÄN MAN TROR

Business as Mission är ibland en knepig term, men det är ett viktigt koncept och en nödvändig praxis. BAM är ingen magisk trollstav, och inte den ultimata strategin – men det är en växande global rörelse av kristna på marknaden som frågar: Hur kan vi forma affärsverksamheter för att tjäna människor, följa Guds syften, vara goda förvaltare för planeten och göra en vinst?

Business as Mission försöker inte ersätta traditionella sätt att tjäna Gud och människor ute bland folken. Business as Mission är inte en metod för att samla in pengar. Inte heller handlar det om att lägga till några kyrkoliknande aktiviteter i ett företag. Rörelsen erkänner betydelsen av företagsansvar, CSR, och tar till sig det. Men den går längre än så: BAM är Företagsansvar Plus.

Vi är ute på ett uppdrag i och med företagsamheten. Det är till exempel ett uppdrag för rättvisa: man kan till och med säga ”Business as Justice”,

”företagsamhet som rättvisa”. Denna och andra termer kan hjälpa oss förstå hur heltäckande och förvandlande Business as Mission är. Jag ska ta 12 korta exempel.

Listan kan göras längre, men dessa 12 visar förhoppningsvis att Business as Mission inte bara är att göra affärer med inslag av ”kyrklighet”.

1. Företagsamhet som rättvisa

Gud älskar rättvisa och hatar orättvisa.

Gud sände upprepade gånger profeter som talade ut mot orättvisa

och krävde förändring och bättring. Orättvisan visade sig ofta på marknaden: det var korruption, exploatering av arbetskraft och utnyttjande av sårbara människor som invandrare.

Att sträva efter ärlig affärsverksamhet och bry sig om personalen är *företagsamhet som rättvisa*. Att behandla kunder och leverantörer väl ingår också i denna gudaktiga strävan. *Företagsamhet som rättvisa* innefattar att bekämpa korruption och mutor.

2. Företagsamhet som sann religion

Sann fromhet är att ta hand om änkor och faderlösa (Jak 1:27). Det är två sårbara grupper, som ofta utnyttjas på marknaden idag. Människohandlarna ger sig ofta på ensamma barn. Olyckliga omständigheter och sluga personer kan tvinga in änkor i prostitution.

Detta är verkligheten i många delar av världen. Vem ska erbjuda de föräldralösa och änkorna en framtid, och ge dem jobb med värdighet så att de kan försörja sig själva och andra? Detta är *företagsamhet som sann religion*.

3. Företagsamhet som shalom

”Orättvisan visade sig ofta på marknaden: det var korruption, exploatering av arbetskraft och utnyttjande av sårbara människor som invandrare. Att sträva efter ärlig affärsverksamhet och bry sig om personalen är företagsamhet som rättvisa.”

Shalom är ett bibliskt begrepp för goda och harmoniska relationer. Men relationerna blev skadade och brutna genom syndafallet, som beskrivs i 1 Mos 3. Genom Kristus finns det en väg till en

”Förvaltarskap är ett annat viktigt bibliskt koncept. Hur kan vi använda det vi har för att tjäna? Vad innebär förvaltarskap när vi äger och/eller driver ett företag.”

återupprättad relation med Gud, med varandra och med skapelsen.

Företagsamhet handlar väldigt mycket om relationer: med personal, kollegor, partners, kunder, klienter, leverantörer, familj, samhälle, skattemyndigheter och så vidare. Hur kan vi som kristna i företagsamheten sträva efter *shalom*: *företagsamhet som shalom*?

4. Företagsamhet som förvaltarskap

Varje människa har anförtröts gåvor och talanger. I affärsvärlden talar vi också om tillgångar. Förvaltarskap är ett annat viktigt bibliskt koncept. Hur kan vi använda det vi har för att tjäna? Vad innebär förvaltarskap när vi äger och/eller driver ett företag?

Gud har givit en del människor starka entreprenörsgåvor. De kan användas för Gud och för det allmännas bästa genom affärsverksamhet. Likadant är det med ledarskapsgåvor, eller gåvor att föra bok eller sälja. Vi ska uppmuntra människor med affärsförmågor att vara goda förvaltare – *företagsamhet som förvaltarskap*.

5. Företagsamhet som tjänande ledarskap

Jesus kom för att tjäna. Han är ett exempel på gott och gudaktigt ledarskap. Många böcker har skrivits i detta ämne, och det visar på betydelsen av själva konceptet med ett tjänande ledarskap.

Att göra affärer som om det var för Herren innebär att vi också utforskar vad ett tjänande ledarskap innebär i ett företagssammanhang. Det är ingen enkel formel och inget färdigutformat arbetssätt. Det kan se olika ut i olika branscher

och kulturer. Men den viktiga underliggande principen är att tjäna människor, samhällen, nationer och Gud. Vi påminns alltför ofta om bristen på gott ledarskap i företagsvärlden. *Företagsamhet som tjänande ledarskap* behövs mer än väl.

6. Företagsamhet som mänsklig värdighet

Varje person på den här planeten är skapad till Guds avbild. Vi har alla ett värde och en värdighet som vi fått av skaparen. Han skapade oss att vara skapande, och själva skapa goda ting åt andra och åt oss själva. Det är djupt mänskligt och gudomligt att skapa: det är en ingående del av den mänskliga värdigheten. Denna kreativitetsprocess, och därmed denna mänskliga värdighet, har delvis brutits, men det finns återställande kraft genom Jesus Kristus.

Det är ingen synd att vara arbetslös, men arbetslöshet och oförmåga att arbeta och försörja sig själv och familjen är en konsekvens av syndafallet. Det är en förlust av mänsklig värdighet. Att sätta människor i arbete och åstadkomma jobb med värdighet är en gudaktig handling – det är *företagsamhet som mänsklig värdighet*.

7. Företagsamhet som försoning

Aposteln Paulus skriver att vi är sändebud för försoningen. Brutna relationer och konflikter är vanliga, även på marknaden. Vi bevittnar också spänningar och våld mellan etniska och religiösa grupper. Kan företagen utgöra ett forum för försoning? Kan företagsmänniskor överbrygga etniska och religiösa klyftor?

Det finns en lång och ibland våldsam historia av svår misstro och spänningar mellan muslimer och kristna i Indonesien. Men jag har sett med egna ögon hur kinesiska kristna affärsmänniskor i Indonesien har förändrat dynamiken mellan de etniska grupperna och förvandlat relationerna mellan religionerna, genom att avsiktligt utföra företagsamhet som rättvisa, förvaltarskap, *shalom*, tjänande ledarskap och så vidare. Jag inledde den här artikeln med en sådan fallstudie. Som

Guds ambassadörer kan vi bli företagare med uppdraget att utföra *företagsamhet som försoning*.

8. *Företagsamhet som omsorg om skapelsen*

Under skapelsedagarna gjorde Gud en utvärdering om dagen. Han utövade kvalitetskontroll på de produkter han hade producerat. Hans omdöme var ”det är gott”. Han har anförtrott åt oss att vara förvaltare även av skapelsen. Precis som Gud kan vi glädja oss åt att vara kreativa på det fysiska området och producera varor och tjänster som är goda för människor och skapelsen. Detta är den första bibliska befallning vi har: att vara kreativa och att arbeta, även i företagsvärlden.

Vikten av miljövänliga affärsverksamheter ingår i de tre aspekterna att ha en positiv inverkan ekonomiskt, socialt och miljömässigt. ”Profit, people, planet” – vinsten, människorna, planeten.

Under ett besök i Sydasiens 2012 träffade jag ett par som arbetade som ledningskonsulter för stora tillverkningsföretag. Paret hade en tydlig BAM-mission, och kunde hjälpa de där företagen att bli mer vinstgivande, förbättra sina arbetsvillkor, spara energi och rena stora mängder vatten. Tillgång till och bevarande av rent vatten är en av de största utmaningar vi står inför globalt. *Företagsamhet som omsorg om skapelsen* är nödvändigt.

9. *Företagsamhet som kärlek till sin nästa*

Den andra befallningen i skriften är det största budet, som innefattar att ”älska din nästa som dig själv”. Vi vet att man med företagsamhet kan och bör tjäna människor och tillgodose olika behov. Exempelvis är arbetslöshet en stor bakomliggande orsak till undernäring och svält, hemlöshet, människohandel, sjukdomar och begränsad tillgång till sjukvård, samt till skuldsattighet och brottslighet. Att ge människor jobb är något som lyfter upp och förebygger dessa svåra förhållanden.

Affärstermen Human Resource Management (hantering av mänskliga resurser) tycker jag klingar alltför personligt och tekniskt. Det borde

istället vara ett uttryck för att älska sin nästa. Att ta hänsyn till vår nästas fysiska miljö när vi driver företag är också en del av det ansvaret. Företagsansvar är inte något nytt – det bygger på bibliska principer.

Vi kan även studera och lära av historien. Exempelvis är kväkarna i England och Hans Nielsen Hauge i Norge exempel på en heltäckande förvandling genom företagsamhet redan för flera hundra år sedan. De sysslade med företagsamhet som kärlek till sin nästa.

10. *Företagsamhet som det största budet*

Den tredje bibliska befallningen är den globala centrifugalkraften: till alla människor, till alla folk. Detta är ett huvudtema i den globala BAM-rörelsen. Hur kan vi tjäna i och genom företagsamhet, stärkta av den Helige Ande, ”i Jerusalem och i hela Judéen och Samarien och ända till jordens yttersta gräns”?

Business as Mission handlar om att vara efterföljare till Jesus, i företagsamhet och till hela världen, särskilt i områden med akuta ekonomiska, sociala och andliga behov.

Detta är Företagsansvar Plus, och den extra dimensionen är inte valfri. Vi vill se Guds rike förevisat bland alla folk. Det är företagsamhet som *det största budet*.

11. *Företagsamhet som Kristi kropp*

Gud kallar och utrustar vissa människor till att göra affärer. Vi behöver bekräfta och uppmuntra företagare att utöva sin kallelse med professionalism, förträfflighet och integritet. Martin Luther uttrycker det så här:

”En skomakare, en smed, en bonde, var och en har arbetet och ämbetet i sitt hantverk, och de är alla lika vigda präster och biskopar, och alla måste genom sitt eget arbete eller ämbete gynna och tjäna varandra, så att på detta sätt många slags arbeten kan göras för samhällets kroppsliga och andliga välmående, just så som alla kroppens lemmar tjänar varandra.”¹⁰

12. Företagsamhet som ära åt Gud

BAM är förkortning för Business as Mission.

En annan relevant förkortning är AMDG. Den slutgiltiga resultatraden i Business as Mission är AMDG – *ad maiorem Dei gloriam* – till Guds allt större ära.

Mats Tunehag är svensk frilanskonsult, talare och författare. (<http://www.matstunehag.com/>) Han har arbetat i nästan hälften av världens länder och tagit fram globala strategiska allianser för olika grupper, däribland Business as Mission. Han är verksam inom Business as Mission för både Lausannerörelsen och Evangeliska Världsalliansens missionskommission, och har både föreläst mycket om Business as Mission och givit ut åtskilliga artiklar och skrifter i ämnet. Han tog initiativ till och var med och ledde den första globala tankesmedjan om Business as Mission (BAM) 2002–2004, och är nu med i ledningen för den andra globala tankesmedjan om BAM: www.bamthinktank.org.

Denna artikel har tidigare publicerats i en bok om Business as Mission.

Svensk översättning: Carl-Henrik Hammarlund.

Noter

1. *Centesimus annus*, 1991.
2. Clifton, J., *The Coming Jobs War*. New York: Gallup Press 2011.
3. *The Economist*, 10 september 2011.
4. *Laborem Exercens*, 1981.
5. <http://www.europeanfreedomnetwork.org>
6. Se <http://www.BAMThinkTank.org>
7. Detta stycke om små och medelstora företag och mikroföretag är hämtat från en artikel jag skrev tillsammans med Peter Shaukat 2009, här benämnd ”Tänk längre än mikro”.
8. 21 maj 2009.
9. 26 december 2008.
10. *Till framstående kristna tillhörande den tyska nationen*.

SEA Papers är Svenska Evangeliska Alliansens (SEA) månatliga artikelserie inom evangelikal teologi och etik. SEA är ett nätverk av kristna tvärs över samfundsgränserna. Vår vision är:

- att bygga ett nationellt nätverk av evangelikala kristna i Sverige, som tillsammans och i sina olika sammanhang utvecklar och bidrar med evangelikal teologi och tillämpar den i församlingsarbetet, i den teologiska debatten och i samhällsdebatten
- att vara en konstruktiv kraft som i öppenhet, dialog och debatt driver ett evangelikalt perspektiv
- att förmedla impulser från och kontakter med den växande världsvida evangelikala gemenskapen

SEA:s teologiska bas utgörs av Lausannedeklarationen.